

પ્રવચન નં. ૭૩, શ્લોક-૧૦૩-૧૦૪, ગાથા-૭૩-૭૪, મંગળવાર, અષાઠ વદ ૬,
તા.૧૩-૦૭-૧૯૭૧

૧૦૩ કળશ.

સ્વસ્વરૂપસ્થિતાન્ શુદ્ધાન્ પ્રાપ્તાષ્ટગુણસંપદઃ ।

નષ્ટકર્મસંદોહાન્ સિદ્ધાન્ વંદે પુનઃ પુનઃ ॥૧૦૩॥

૧૦૩ કળશ. ૭૩ ગાથા ઉપર.

સિદ્ધ ભગવાન 'જેઓ નિજસ્વરૂપમાં સ્થિત છે,...' પોતાના આનંદ આદિ અનંતગુણની પરિણતિ નિર્મળ, એમાં સિદ્ધ પરમાત્મા સ્થિત છે. 'જેઓ શુદ્ધ છે,...' પરિપૂર્ણ પવિત્ર છે. 'જેમણે આઠ ગુણરૂપી સંપદા પ્રાપ્ત કરી છે...' આઠ ગુણ. અનંત સમકિત, અનંત જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ આદિ આઠ ગુણની પર્યાય પ્રાપ્ત કરી છે. 'જેમણે આઠ કર્મોનો સમૂહ નષ્ટ કર્યો છે, તે સિદ્ધોને હું ફરીફરીને વંદું છું...' એવા સિદ્ધ ભગવાન-જામો સિદ્ધાણં. આવા સિદ્ધને ઓળખીને હું ફરી ફરીને નમસ્કાર કરું છું. એમ ટીકાકાર 'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ' કહે છે.

હવે ૭૩મી ગાથા. એની ટીકા.

'અહીં આચાર્યનું સ્વરૂપ કહ્યું છે.' આ બાજુ છે ને? '[ભગવંત આચાર્યો કેવા હોય છે ?]' જૈન પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, તેના શાસનમાં આચાર્યોનું સ્વરૂપ કેવું હોય છે એનું વર્ણન કરે છે. જે 'જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય નામના પાંચ આચારોથી પરિપૂર્ણ;...' છે. નિશ્ચય આત્મા આનંદ જ્ઞાનસ્વરૂપ છે, એનું જેને જ્ઞાન આચરણ અંતરથી શુદ્ધ જ્ઞાનનું પરિણમન પ્રગટ્યું છે. 'જ્ઞાન,...'આચાર, 'દર્શન,...'આચાર. સમ્યગ્દર્શનનું શુદ્ધ પરિણમન જેને પ્રગટ્યું છે. 'ચારિત્ર,...' સ્વરૂપ આનંદ સ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એની રમણતારૂપ ચારિત્ર, એમાં અંતર રમણતા, એવું ચારિત્ર જેને પ્રગટ્યું છે. 'તપ,...' શુદ્ધ આનંદ આદિની પરિણતિ શોભિત, તપિત, વિશેષે પરિણિત નિર્મળ દશા થઈ છે. એને તપ કહીએ. 'વીર્ય,...' જેનું બળ પાંચ આચારમાં પરિણમી રહ્યું છે. શુદ્ધ, પુણ્ય-પાપના રાગ વિના જેનું વીર્ય સ્વરૂપની શુદ્ધ શક્તિનું સત્ત્વ, એનું પરિણમન કરવામાં વીર્ય સમર્થ રહ્યું છે. એ 'નામના પાંચ આચારોથી પરિપૂર્ણ;...' છે. આવા જૈનદર્શનમાં આચાર્યોનું અંતઃ સ્વરૂપ આવું હોય છે. બાહ્યમાં પંચ આચાર પણ વિકલ્પરૂપ હોય છે. જેની નગ્ન દશા હોય છે, જે જંગલમાં વસતા હોય છે. આહાહા...! ત્રણેકાળમાં જૈન શાસનમાં આચાર્યનું આવું સ્વરૂપ છે.

જેને 'સ્પર્શન, રસન, દ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત્ર નામની પાંચ ઈન્દ્રિયોરૂપી મદાંધ હાથી...' પાંચ ઈન્દ્રિયનો મદ હાથી જાણે મદમાં આવેલા હોય એના 'દર્પનું દલન કરવામાં દક્ષ (-પંચેન્દ્રિયરૂપી મદમત્ત હાથીના મદના ચૂરેચૂરા કરવામાં નિપુણ);...' ઓ...હો...! અતીન્દ્રિય

આનંદ જેને ઉગ્રપણે પરિણમ્યો છે. એ દ્વારા પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયને 'પાંચ ઇન્દ્રિયરૂપી મદાંધ હાથીના દર્પનું દલન કરવામાં દક્ષ (-પંચેન્દ્રિયરૂપી મદમત્ત હાથીના મદના ચૂરેચૂરા કરવામાં નિપુણ);...' છે. વિષયની વિકલ્પ દશા ઉત્પન્ન થતી નથી. આહાહા..! નિર્વિકલ્પ રાગ વિના આનંદની દશામાં રમતા, અતીન્દ્રિય આનંદની પરિણતિમાં ઝૂલતા એમણે પાંચ ઇન્દ્રિયના મદનો તો નાશ કર્યો છે. બહુ ઝીણું છે. શરીર સાથે સંબંધ નથી. આ તો જડ-માટી છે. અંદર ભગવાન પૂર્ણ શુદ્ધ આનંદ સ્વરૂપ, એનું જેને પરિણમન એટલે અવસ્થા અતીન્દ્રિય ઉગ્રપણે પરિણમી છે. એથી એણે પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયોને જીત્યા છે.

'સમસ્ત ઘોર ઉપસર્ગો પર વિજય પ્રાપ્ત કરતા હોવાથી...' આત્મામાં એકલી શાંતિ, અવિકારી દશા, નિર્દોષ પવિત્રતા પ્રગટી છે કે ઘોર ઉપસર્ગો પ્રત્યે પણ વિજય પ્રાપ્ત કર્યો છે. પ્રતિકુળતાના અનંત ગંજ આવે, તો પણ તેના પ્રત્યે આ ઠીક નથી એવો વિકલ્પ જેને થતો નથી. આનંદમાં રમતા હોય છે. આહાહા..! આચાર્યો આને કહીએ. હમો આઈરિયાણં આવે છે ને? હમો લોએ સલ્વ આઈરિયાણં. આવા અઠી દ્વિપમાં સંતો, આચાર્યો, જૈનદર્શનના હોય છે. 'સમસ્ત ઘોર ઉપસર્ગો પર વિજય પ્રાપ્ત કરતા હોવાથી ધીર...' છે. એક વાત. એ ત્રીજો બોલ.

'અને ગુણગંભીર;—' છે. જેના ગુણની દશા એટલી ગંભીર છે. સાધારણ જીવને એનો પત્તો ન ખાય એવી દશા છે. અતીન્દ્રિય આનંદપૂર્વક નિર્મળ જ્ઞાન, શ્રદ્ધા, આનંદ, શાંતિ વગેરે એવી દશા પ્રગટી છે કે જેના ગુણ ગંભીર છે. આહાહા..! આવું જૈનદર્શનના આચાર્યોનું સ્વરૂપ છે. 'આવાં લક્ષણોથી લક્ષિત, તે ભગવંત આચાર્યો હોય છે.' લ્યો. શબ્દ વાપર્યો છે. પહેલા તો કોંસમાં નાખ્યું હતું. આ તો પાઠમાં આવ્યું. એવા ભગવંત આચાર્યો હોય છે. આહાહા..!

'એવી રીતે (આચાર્યવર) શ્રી વાદિરાજદેવે કહ્યું છે કે :-' બીજાનો આધાર આપે છે. શ્લોક.

પંચાચારપરાન્નકિંચનપતીન્નષ્ટકષાયાશ્રમાન્
 ચંચજ્ઞાનબલપ્રપંચિતમહાપંચાસ્તિકાયસ્થિતીન્ ।
 સ્ફરાચંચલયોગચંચુરધિયઃ સૂરીનુદંચદ્રુગાન્
 અંચામો ભવદુઃખસંચયભિદે ભક્તિક્રિયાચંચવઃ ।।

'ભક્તિક્રિયાચંચવઃ' 'ચંચવઃ' જૈન સાધુ-આચાર્ય કેવા હોય છે? નીચે શ્લોકાર્થ.

'પંચાચારપરાયણ છે,...' અંતરના જ્ઞાન-દર્શન-આનંદ આદિ વીર્ય, તપમાં તત્પર છે. શુદ્ધ આચરણમાં અંદર પુણ્ય-પાપના રાગરહિત આનંદનું ધામ ભગવાન, એના પંચાચારમાં એ તત્પર છે. આત્માનું આચરણ, એમ કહે છે. એમાં તત્પર છે. વીતરાગી પરિણતિમાં

એ તત્પર છે એમ કહે છે. ‘જેઓ અક્રિયનતાના સ્વામી છે,...’ જેને એક પરિગ્રહનો, રાગનો અંશ નથી અને કપડાનો કટકો નથી. એવા જૈનના આચાર્ય ભગવાન, ભગવાને વર્ણવ્યા છે. ‘અક્રિયનતાના સ્વામી છે,...’ બાહ્યમાં નગ્ન દશા, અંતરમાં રાગનો કણ પણ જેને નથી. આહાહા..!

‘જેમણે કષાયસ્થાનોને નષ્ટ કર્યાં છે,...’ શુભ-અશુભ રાગ, એવા જે કષાય એટલે વિકારભાવ, એનો જેણે નાશ કર્યો છે. વીતરાગ પરિણતિમાં ઝૂલે છે. આહાહા..! ‘પરિણમતા જ્ઞાનના બળ વડે જેઓ મહા પંચાસ્તિકાયની સ્થિતિને સમજાવે છે.’ કહે છે, કે પંચાસ્તિકાય છે આ જગતમાં. એટલે કાળ સિવાય આત્મા, પુદ્ગલ, ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ અને આકાશ. એવા પાંચ અસ્તિકાય. કાળ છે એ અસ્તિ છે પણ કાય નથી. એટલે પાંચ અસ્તિમાં એને ન લેવું. એવું પંચાસ્તિકાયનું સ્વરૂપ ‘પરિણમતા જ્ઞાનના બળ વડે...’ એકલી ધારણામાંથી નહિ એમ કહે છે. આહાહા..! ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનમાં પરિણમન, અંદર વીતરાગી પરિણમન થઈ ગયું છે.

‘પરિણમતા જ્ઞાનના બળ વડે...’ એકલી વાત કરવા બેઠા છે એમ નહિ, એમ કહે છે. આહાહા..! એકલા પંચાસ્તિકાય ભગવાને કહ્યા છે, એવી ધારણા કરી છે અને કહે છે એમ પણ નથી. આહાહા..! અંતર પંચાસ્તિકાય જગતમાં છે, એનું જ્ઞાનમાં પરિણમન થઈ ગયું છે. જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા, ચિદાનંદ સ્વરૂપ આત્મા, એનું જ્ઞાનનું પરિણમન જ અંદર થઈ ગયું છે. પરિણમનના બળ વડે પંચાસ્તિકાયનું કથન કરે છે એમ કહે છે. ભગવાન પાસેથી સાંભળેલું છે, સાંભળેલું કહે છે. એમ નહિ. આહાહા..! શુદ્ધ ચૈતન્ય ભગવાન પવિત્રની પરિણતિ, જેની દશા થઈ ગઈ છે, કહે છે. એ દશાના પરિણમતાપૂર્વક પંચાસ્તિકાયનું કથન કરે છે.

‘મહા પંચાસ્તિકાય...’ ભાષા એમ લીધી છે ને? આકાશ લોકાલોકનું આકાશ. આકાસ્તિકાય એક-એક જીવ અસંખ્ય પ્રદેશી એવા અનંત આત્માઓ, એથી અનંતગુણા પરમાણુઓ, ધર્માસ્તિ અને અધર્માસ્તિ, એવી મહા પંચાસ્તિકાયની મર્યાદા-સ્થિતિને એ સમજાવે છે. જગતમાં એક જ આત્મા છે અથવા અનંત આત્મા જ છે એમ નથી. અનંત આત્મા, અનંત પરમાણુ, ધર્માસ્તિ, અધર્માસ્તિ અને આકાશ. એવા પાંચ અસ્તિકાય. અસ્તિ એટલે છે. ઘણાં પ્રદેશનો સમૂહ એટલે કાય. ભાષા આખી જુદી! આવું સ્વરૂપ છે.

‘પરિણમતા જ્ઞાનના બળ વડે જેઓ...’ જેનું જ્ઞાનસ્વરૂપ અંદર વીતરાગભાવે પરિણમી ગયું છે. એવા પરિણમનના બળ વડે મહા પંચાસ્તિ. એમ ભાષા લીધી છે ને? આકાશનો તો ક્યાંય અંત નથી એવું આકાશ છે. એની ‘સ્થિતિને સમજાવે છે.’ આચાર્ય છે ને? ‘વિપુલ અચંચળ યોગમાં (–વિકસિત સ્થિર સમાધિમાં) જેમની બુદ્ધિ નિપુણ છે...’ વિપુલ અચંચળ યોગ ‘(–વિકસિત સ્થિર...’) આનંદ. સ્થિર સમાધિ-શાંતિ. અકષાય શાંતિ. વીતરાગ ભાવની

શાંતિનું પરિણમન, એવી સમાધિ અચંચળ યોગ વિપુલ, 'જેમની બુદ્ધિ નિપુણ છે...' આનંદની સમાધિમાં જેની બુદ્ધિ નિપુણ છે. આનંદની શાંતિ અને સમાધિ. સમાધિ એટલે ઓલા બાવા-જોગી કરે એની અહીં વાત નથી, હોં! સમાધિ. 'લોગસ્સ'માં એ આવે છે. આવે છે ને 'લોગસ્સ'માં? અર્થ કોને આવડે. ભગવાન જાણે અર્થ તો. 'સમાહિવરમુત્તમં દિતુ. ચંદેસુ નિમ્મલયરા, આઈચ્ચેસું અહિયં પયાસયરા;' અહીં તો 'સમાહિવરમુત્તમં દિતુ.' એનો અર્થ શું? મને ઉત્તમ સમાધિ આપો. કઈ સમાધિ? ઓલા બાવા કરે એ?

અહીંયા તો આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ રહિત આત્માની વીતરાગી શાંતિ તેને સમાધિ કહે છે. આધિ એટલે મનના સંકલ્પ-વિકલ્પ રહિત, વ્યાધિ એટલે શરીરના રોગ રહિત અને ઉપાધિ એટલે સંયોગ રહિત. એવી આત્મામાં શાંત.. શાંત.. શાંત... એને શાંતિનો દરિયો ઉછળ્યો છે. આહાહા..! વિકસિત થયું છે ને? કલ્પું ને? નિપુણ એટલે વિકસિત. સ્થિર સમાધિમાં બુદ્ધિ નિપુણ છે. એમાં એ આચાર્ય ડાહ્યા છે. પરમ આનંદની શાંતિ, એમાં એ ઝૂલે છે, એમાં એ નિપુણ છે.

'જેમને ગુણો ઉછળે છે,...' લ્યો. આત્માના અનંત જે ગુણ છે, એ ઉછળે છે એટલે પર્યાયમાં પરિણમે છે. દરિયામાં જેમ ભરતી આવે, અંદરથી ઉછળીને ભરતી આવે, એમ મુનિને, આચાર્યોને અંતરમાં અનંતગુણનો જે દરિયો ભર્યો છે એ ગુણો ઉછળે છે. અંતરના, અનુભવના દષ્ટિના જોરે અનંત-અનંત આનંદ આદિ ગુણની દશા ઉછળે છે. ઉછળા મારે છે. આહાહા..! ભારે વાત, ભાઈ! દરિયો ઉછળ્યો છે કહે છે. ભગવાનઆત્મામાં અનંતા-અનંતગુણ છે. એક-એક આત્મામાં. એ અનંતા અનંતગુણો ઉછળે છે. એની પર્યાયમાં ભરતી આવે છે. શું હશે આ અનાદિથી ખબર નથી. આહાહા..!

ભગવાન ચૈતન્યસ્વરૂપ અનંત આનંદ અને જ્ઞાન અને શાંતિથી ભરેલું તત્ત્વ છે. એવા તત્ત્વનો જ્યાં અનુભવ કર્યો, અને એમાં એકાગ્ર થયો એટલે અનંતા શક્તિરૂપ ગુણ છે, એ એની પર્યાયમાં ઉછળે છે. લ્યો. ઓલું આવ્યું ને? શક્તિ ઉછળે છે. જ્ઞાનમાં બીજી શક્તિ ઉછળે છે. શક્તિમાં આવે છે ને? ૪૭ શક્તિ. આહાહા..! જ્ઞાનનું સમ્યક્ પરિણમન થતાં, શુદ્ધ ચૈતન્યદ્રવ્યનો આશ્રય લેતાં, સમ્યક્જ્ઞાનનું પરિણમન થતાં અનંતા ગુણોની પર્યાય, એ જ્ઞાનની પર્યાયમાં ઉછળે છે, આવે છે. આહાહા..! ધર્મીને પુણ્ય-પાપના રાગ આવતા નથી, ઉછળતા નથી. આહાહા..!

'જેમને ગુણો ઉછળે છે,...' અજ્ઞાનીને વિકાર ઉછળે છે. પુણ્ય-પાપના ભાવ ઉછળા મારે, આંધળો થઈ એમાં પડે. અસ્થિરતા એમાં જોડાઈ જાય છે. રાગમાં એકાકાર થઈ જાય. આ અંદર આનંદમાં એકાકાર થઈ જાય. 'તે આચાર્યોને...' આવા વીતરાગ માર્ગના અંતર અનુભવી સંતોને 'ભક્તિક્રિયામાં કુશળ એવા અમે...' પોતે મુનિ છે ને? ટીકા કરનાર મુનિ છે. એટલે આવા આચાર્યો જૈનના હોય, તેને અમે 'ભક્તિક્રિયામાં કુશળ એવા અમે...'

એમ પાછું. એવા સંતોની ભક્તિ કરવામાં અમે કુશળ છીએ. અમને ખબર છે કે આવા સંતો છે. એનું બહુમાન કરવાને અમે ડાહ્યા છીએ. ડાહ્યા છીએ, કુશળ છીએ, નિપુણ છીએ, ચતુર છીએ.

મુમુક્ષુ :- રાગમાં...

ઉત્તર :- રાગમાં એટલે ઓલા ગુણમાં. એના ગુણને વંદન કરવામાં ચતુર છીએ. ભલે વિકલ્પ હો. આહાહા...! આ મુનિ છે એ પણ ભાવલિંગી સંત છે. અનંત આનંદ જેને ઉછળ્યો છે. સાચા મુનિ તો એને કહીએ. લુગડા ફેરવીને બેસે એટલે મુનિ થઈ ગયા, એમ છે નહિ. આહાહા...! ઝીણી વાત, ભાઈ! એ મુનિ પોતે કહે છે, અ..હો...! આવા આચાર્યો જૈનમાં!

મુમુક્ષુ :- આચાર્ય આચાર્યને કહે છે...

ઉત્તર :- આ તો મુનિ આચાર્યને કહે છે. ટીકાકાર મુનિ છે ને? મુનિ કહે છે, કે અમે... 'પદ્મપ્રભમલધારી' મુનિ છે. આ વાદિરાજ આચાર્ય છે. પણ એ પોતે આધાર આપે છે ને? 'વાદિરાજ' પંચાચાર એ કરે છે આચાર્ય કહે છે. પણ અમે પણ એ કરીએ. આહાહા...! એ તો પૂર્વે થઈ ગયા.

એવા 'કુશળ એવા અમે ભવદુઃખરાશિને ભેદવા માટે...' લ્યો. એમ જ આવે. કથન શું આવે? એવા સંતોને, આચાર્ય આચાર્યને, આચાર્ય મુનિને, મુનિ આચાર્યને.. આહાહા...! 'ભેદવા માટે પૂજાએ છીએ.' ભવના દુઃખો સંસારની જાળ, સ્વર્ગ-નરકના ભવની દુઃખ જાળ... આહાહા...! એને છેદવા માટે અમે વંદન કરીએ છીએ એમ કહે છે. એમાં ભવમાં કાંઈ નરક અને તિર્યચના ભવ છેદવા માટે એમ નથી કાંઈ. આખા બધા ભવની દુઃખની રાશિ. ચારેય ગતિ... આહાહા...! ભવના દુઃખનો ઢગલો. ચોરાશીના અવતારમાં બધે દુઃખ છે, ભાઈ! દેવો દુઃખી, શેઠિયા દુઃખી, રાજા દુઃખી, બધા ભિખારી, રાગના ભિખારી. વિકારના અભિલાષીઓ બધા દુઃખી છે. આવે છે ને? વીતરાગી મુનિ પણ, હોં! આવે છે ને આ. 'અક્રિયનતા સ્વામી છે.' અંતરમાં અક્રિયનતા અને બહારમાં અક્રિયનતા. ધન્ય અવતાર! એણે અવતાર સફળ કર્યા છે. આહાહા...!

ચારિત્રસ્વરૂપ જેને અંતરમાં.. નગ્ન દશા બાહ્ય અને અંતરમાં ચારિત્ર પરિણમી ગયું છે. આહાહા...! જેને આખી દુનિયાની દરકાર નથી. એવો આત્મા, એને ભક્તો કહે છે. લ્યો. આચાર્ય આચાર્યના પણ ભક્ત આચાર્ય અને મુનિ પણ આચાર્યના ભક્ત છે. 'ભેદવા માટે પૂજાએ છીએ.' ભાષા તો એમ જ આવે ને? વંદે તદગુણ લબ્ધયે. આવ્યું હતું.

પ્રાપ્તિ અમારે. ભાવ તો અંદરમાં એ છે. વિકલ્પ ભલે અંદર છે. એનાથી કાંઈ પ્રાપ્ત થતું નથી. લ્યો. આચાર્ય પોતે પોતાની વાત કરે છે, અને આવા આચાર્ય હોય એને હું વંદન કરું છું એમ પણ કહે છે.

 ગાથા-૭૩

પંચાચારસમગ્ગા પંચિંદિયદંતિદપ્પણિદ્દલણા ।
ધીરા ગુણગંભીરા આચરિયા એરિસા હોંતિ ॥૭૩ ॥

પંચાચારસમગ્ગા: પંચેન્દ્રિયદંતિદર્પનિર્દલના: ।
ધીરા ગુણગંભીરા આચાર્યા ઈદ્દશા ભવન્તિ ॥૭૩ ॥

અત્રાચાર્યસ્વરૂપમુક્તમ્ ।

જ્ઞાનદર્શનચારિત્રતપોવીર્યાભિધાનૈ: પંચભિ: આચારૈ: સમગ્ગા: । સ્પર્શનરસનધ્રાણચક્ષુ:-
શ્રોત્રાભિધાનપંચેન્દ્રિયમદાન્ધસિંધુરદર્પનિર્દલનદક્ષા: । નિખિલધોરોપસર્ગવિજયોપાર્જિતધીરગુણગંભીરા: ।
એવંલક્ષણલક્ષિતાસ્તે ભગવન્તો હ્યાચાર્યા ઈતિ ।

તથા ચોક્તં શ્રીવાદિરાજદેવૈ :-

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

“પંચાચારપરાન્નકિંચનપતીન્નષ્ટકષાયાશ્રમાન્
ચંચજ્ઞાનબલપ્રપંચિતમહાપંચાસ્તિકાયસ્થિતીન્ ।
સ્ફરાચંચલયોગચંચુરધિય: સૂરીનુદંચદ્રુણાન્
અંચામો ભવદુ:ખસંચયભિદે ભક્તિક્રિયાચંચવ: ॥”

પરિપૂર્ણ પંચાચારમાં, વળી ધીર ગુણગંભીર છે,
પંચેન્દ્રિયજના દર્પદલને દક્ષ શ્રી આચાર્ય છે. ૭૩.

અન્વયાર્થ :- [પંચાચારસમગ્ગા:] પંચાચારાથી પરિપૂર્ણ, [પંચેન્દ્રિયદંતિદર્પનિર્દલના:]
પંચેન્દ્રિયરૂપી હાથીના મદનું દલન કરનારા, [ધીરા:] ધીર અને [ગુણગંભીરા:] ગુણગંભીર;—
[ઈદ્દશા:] આવા, [આચાર્યા:] આચાર્યો [ભવન્તિ] હોય છે.

ટીકા :- અહીં આચાર્યનું સ્વરૂપ કહ્યું છે.

[ભગવંત આચાર્યો કેવા હોય છે?] (૧) જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય નામના
પાંચ આચારોથી પરિપૂર્ણ; (૨) સ્પર્શન, રસન, દ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત્ર નામની પાંચ ઈન્દ્રિયોરૂપી
મદાંધ હાથીના દર્પનું દલન કરવામાં દક્ષ (—પંચેન્દ્રિયરૂપી મદમત્ત હાથીના મદના ચૂરેચૂરા
કરવામાં નિપુણ); (૩-૪) સમસ્ત ઘોર ઉપસર્ગો પર વિજય પ્રાપ્ત કરતા હોવાથી ધીર અને

ગુણગંભીર;—આવાં લક્ષણોથી લક્ષિત, તે ભગવંત આચાર્યો હોય છે.

એવી રીતે (આચાર્યવર) શ્રી વાદિરાજદેવે કહ્યું છે કે :—

“[શ્લોકાર્થ :—] જેઓ પંચાચારપરાયણ છે, જેઓ અક્રિયનતાના સ્વામી છે, જેમણે કષાયસ્થાનોને નષ્ટ કર્યાં છે, પરિણમતા જ્ઞાનના બળ વડે જેઓ મહા પંચાસ્તિકાયની સ્થિતિને સમજાવે છે, વિપુલ અચંચળ યોગમાં (વિકસિત સ્થિર સમાધિમાં) જેમની બુદ્ધિ નિપુણ છે અને જેમને ગુણો ઊછળે છે, તે આચાર્યોને ભક્તિક્રિયામાં કુશળ એવા અમે ભવદ્ગુઃખરાશિને ભેદવા માટે પૂજીએ છીએ.”

ગાથા-૭૩ ઉપર પ્રવચન

વ્યવહારચારિત્રનો અધિકાર. ૭૩ ગાથા. આચાર્યો કેવા હોય. જૈનદર્શનમાં વીતરાગના માર્ગમાં પંચ પરમેષ્ઠી કેવા હોય એનું વર્ણન છે. અરિહંત અને સિદ્ધનું વર્ણન આવી ગયું. આજે આચાર્યનું વર્ણન.

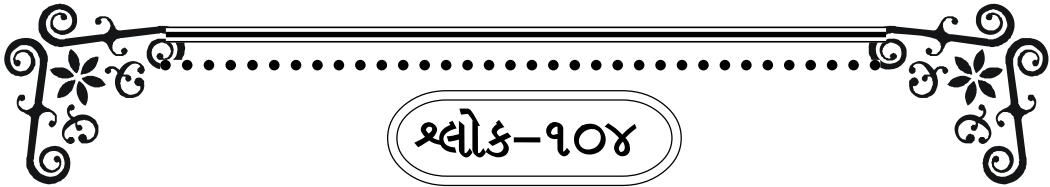
પંચાચારસમગ્ગા પંચિંદિયદંતિદમ્પણિદ્વલણા ।
ધીરા ગુણગંભીરા આચરિયા ઈરિસા હૌંતિ ॥૭૩ ॥
પરિપૂર્ણ પંચાચારમાં, વળી ધીર ગુણગંભીર છે,
પંચોદિગજના દર્પદલને દક્ષ શ્રી આચાર્ય છે. ૭૩.

એની ટીકા. શું કીધું? કળશ બાકી છે એમને?

૧૦૩. હું વાંચી ગયો હતો એટલે જાણે એમ કે આવી ગયું.

મુમુક્ષુ :- અંદર વાંચી લીધો હોય ને.

ઉત્તર :- અંદર વાંચી ગયો હોઉંને એટલે.

શ્લોક-૧૦૪

તથા હિ -

(હરિણી)

સકલકરણગ્રામાલંબાદ્વિમુક્તમનાકુલં
સ્વહિતનિરતં શુદ્ધં નિર્વાણકારણકારણમ્ ।

શમદમયમાવાસં મૈત્રીદયાદમમંદિરં

નિરુપમમિદં વંદ્યં શ્રીચન્દ્રકીર્તિમુનેર્મનઃ ॥૧૦૪॥

વળી (આ ૭૩મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :-

[શ્લોકાર્થ :-] સકળ ઇન્દ્રિયસમૂહના આલંબન વિનાનું, અનાકુળ, સ્વહિતમાં લીન, શુદ્ધ, નિર્વાણના કારણનું કારણ (-મુક્તિના કારણભૂત શુકલધ્યાનનું કારણ), 'શમ-દમ-યમનું નિવાસસ્થાન, મૈત્રી-દયા-દમનું મંદિર(ઘર)—એવું આ શ્રી ચંદ્રકીર્તિમુનિનું નિરુપમ મન (ચૈતન્યપરિણમન) વંદ્ય છે. ૧૦૪.

શ્લોક-૧૦૪ ઉપર પ્રવચન

‘વળી (આ ૭૩મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે) :’

સકલકરણગ્રામાલંબાદ્વિમુક્તમનાકુલં

સ્વહિતનિરતં શુદ્ધં નિર્વાણકારણકારણમ્ ।

શમદમયમાવાસં મૈત્રીદયાદમમંદિરં

નિરુપમમિદં વંદ્યં શ્રીચન્દ્રકીર્તિમુનેર્મનઃ ॥૧૦૪॥

કળશ-૧૦૪.

આચાર્યે આચાર્યને નમન કર્યું એટલે પોતે મુનિ હવે, મારા ગુરુને વંદન. ગુરુ-આચાર્યને જુઓ! આહાહા...! એમના આચાર્ય ગુરુ પણ આવા છે એમ જ્ઞાનમાં નક્કી થઈ ગયું છે. છે ને? ચંદ્રકીર્તિ મુનિનું મન એટલે ચૈતન્યપરિણતિ. મારા આચાર્યના, મારા ગુરુ-આચાર્ય, એને વીતરાગ પરિણતિ પરિણમી ગઈ છે, એને હું વંદન કરું છું. આહાહા...!

શ્લોકાર્થ :- ‘સકળ ઇન્દ્રિયસમૂહના આલંબન વિનાનું...’ શું કહે છે? પોતાના ગુરુ જે ‘ચંદ્રકીર્તિ’. ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ના આચાર્ય છે. ઓહોહો...! મુનિ પણ જુઓને એવા પાક્યા. આચાર્ય આવા લ્યો. ‘પદ્મપ્રભમલધારિ’ મુનિ... આહાહા...! કહે છે, અમારા ગુરુ અને એને અમે ઓળખ્યા છે, કે એમનું ચૈતન્ય પરિણમન, વીતરાગી દશા એ કેવી છે? ‘સકળ ઇન્દ્રિયસમૂહના આલંબન વિનાનું...’ એમનું પરિણમન છે. આહાહા...! અંતરના વીતરાગી નિર્દોષ આનંદનું પરિણમન, અવસ્થા જેને ઇન્દ્રિયના સમૂહના આલંબનનો અભાવ છે. એવી અતીન્દ્રિય આલંબન દશા પ્રગટ થઈ છે. ‘અનાકુળ...’ છે. અમારા ગુરુનું પરિણમન કેવું છે? આનંદરૂપ છે, અનાકુળ છે. આહાહા...! બીજા મુનિની જ્ઞાનની વાત જાણી લીધી? જણાય જાય?

૧ શમ = શાંતિ; ઉપશમ; દમ = ઇન્દ્રિયાદિનું દમન; જિર્તેદ્રિયતા. યમ = સંયમ.

મુમુક્ષુ :- કેવળજ્ઞાન થાય ત્યારે...

ઉત્તર :- કેવળજ્ઞાન.. આ તો અત્યારે જાણે એમ કહે છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- પંચમ કાળમાં?

ઉત્તર :- પંચમ કાળમાં અને એની પરિણતિ શુદ્ધ એને જાણી લીધી. આહાહા..!

સ્વપરપ્રકાશક જ્ઞાનનું બળ અંદર છે. સ્વભાવને આશ્રયે પ્રગટેલું, એ બળમાં અમારા આચાર્ય મુનિ મહારાજ આવા હતા. એનું પરિણમન એવું જે મન. મન એટલે એનું પરિણમન, એને હું વંદન કરું છું. પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ ને એ તો રાગ છે. એ કાંઈ વંદન કરવાલાયક નથી. ભારે વાત! એ કાંઈ મુનિપણું નથી. પંચમહાવ્રત એ તો વિકલ્પ-રાગ છે. એ કાંઈ ચારિત્ર નથી, એ વંદનીય નથી, એમ કહે છે. વંદનીય તો ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ આનંદના પરિણમન અવસ્થારૂપે ઉગ્રપણે પરિણમે, એ ચારિત્ર અને એ વંદનને લાયક છે. નગ્નપણું હોય એ કાંઈ વંદનીય નથી. હોય. નિમિત્તપણે (દશા) એવી હોય. પણ જડની દશા. અંતરમાં ઉતરેલા ઊંડે-ઊંડે અંતરમાં જઈને જેણે ચૈતન્યના પત્તા મેળવ્યા... આહાહા..! એવી જે વીતરાગી પરિણતિ દશા એ અનાકુળ છે. બિલકુલ આકુળતા છે જ નહિ. આનંદ.. આનંદ... આનંદ...

‘સ્વહિતમાં લીન,...’ છે. અમારા ગુરુ, આચાર્ય પોતાના હિતમાં લીન છે. જુઓ! પરનું હિત કેમ.. આહાહા..! ‘સ્વહિતમાં લીન,...’ છે. આત્માનું શુદ્ધ આનંદ સ્વરૂપ, એવું જે સ્વહિત, એમાં એ લીન છે. ‘શુદ્ધ,...’ છે. જેનું પરિણમન, વીતરાગી અનાકુળ દશા, સ્વહિતમાં લીનવાળી, ઇન્દ્રિયોના આલંબન વિનાની શુદ્ધ દશા છે. પુણ્ય-પાપનો ભાવ તો અશુદ્ધ છે. પુણ્ય અને પાપ, શુભ અને અશુભ ભાવ તો અશુદ્ધ છે. આ તો શુદ્ધ દશા છે. આહાહા..! ‘નિર્વાણના કારણનું કારણ...’ છે. મુક્તિનું કારણ તો શુકલધ્યાન પોતાનું. એનું આ ચૈતન્ય પરિણમન, મારા ગુરુનું પરિણમન એ નિમિત્ત છે.

‘(-મુક્તિના કારણભૂત શુકલધ્યાનનું કારણ),...’ ભગવાન અમારા ગુરુ, આચાર્ય વીતરાગી થયેલા, હોં! એકલા રાગથી ધર્મ માને અને પુણ્યથી ધર્મ માને, એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. એ ધર્મી નથી, સાધુ નથી અને આચાર્ય પણ નથી. આહાહા..! આ તો પંચમઆરાના મુનિ છે, લ્યો. ‘નિર્વાણના કારણનું કારણ...’ છે. મોક્ષ આત્માની પૂર્ણ આનંદ દશા, એનું કારણ શુકલધ્યાન, એના આશ્રયમાં દ્રવ્ય, ઉપાદાન તરીકે અને બાહ્ય નિમિત્ત તરીકે અમારા ગુરુનું ચૈતન્ય પરિણમન. લ્યો. ગાથા જ એવી છે. એમનો અભિપ્રાય અંતરંગ કારણ એમ કહ્યું ને? અહીં અંતરંગની જ વાત લીધી.

‘શમ-દમ-યમનું નિવાસસ્થાન,...’ છે. આહાહા..! વીતરાગી ભગવાનઆત્મા, એને અવલંબે પ્રગટેલી વીતરાગી દશા શાંતિ... શાંતિ... શાંતિ... ઉપશમ. શાંતિ અને ઉપશમ તો નિવાસસ્થાન છે. શાંતિને રહેવાનું ઘર છે. આહાહા..! આત્માની શાંતિ, અકષાય પરિણતિ, એને રહેવાનું એ ગુરુનું ચૈતન્ય પરિણમન, એ શાંતિને નિવાસનું સ્થાન છે. આહાહા..! ‘દમ= ઇન્દ્રિયોનું

દમન; જિતેદ્રિયતા.' જિતેદ્રિયતાનો નિવાસ છે. આહાહા..! અને 'યમ = સંયમ.' ભાવસંયમ, એનું નિવાસસ્થાન છે. કહો, એ વખતે આવા મુનિ હશે ને! નવસો વર્ષ પહેલા.

આવો ભગવાનઆત્મા અંતરના શુદ્ધ સ્વભાવથી પરિણતિ થઈને ઉછળી રહ્યો છે. એ 'શમ-દમ-યમનું નિવાસસ્થાન,...' છે. રહેવાનું ઘર એ છે. આહાહા..! અને 'મૈત્રી-દયા-દમનું મંદિર...' છે. ઓલામાં પણ દમ હતું અને આમાં પણ દમ છે. પણ ઓવું નિવાસસ્થાન છે, આ મૈત્રી-દયા-દમનું મંદિર છે, ઘર છે. એ નિવાસસ્થાન કહ્યું. ધર્મની નિર્વિકલ્પ શુદ્ધ પરિણતિ દશા, એ 'મૈત્રી-દયા-દમનું મંદિર (ઘર)...' છે. 'એવું આ શ્રી ચંદ્રકીર્તિમુનિનું નિરુપમ મન (ચૈતન્યપરિણમન) વંદે છે.' મનની વ્યાખ્યા ચૈતન્યપરિણમન છે. ભાવમન, નિર્વિકલ્પ દશા, વીતરાગી દશા મુનિની, એ અમારે વંદે છે. એના પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ અને નગ્નપણું એ નહિ, એમ કહે છે. આવી દશા અમારે આદરણીય છે. સમજાણું? લ્યો, આ અરિહંત, સિદ્ધ અને આચાર્ય ત્રણની વ્યાખ્યા થઈ. આવા આચાર્ય હોય છે. આહાહા..! દેખવા દુર્લભ થઈ ગયા છે. વીતરાગમાર્ગ, પરમેશ્વર વીતરાગ તીર્થંકરદેવ, એના શાસનમાં તો આવા આચાર્ય હોય અને આચાર્ય મનાય. એકલી બાહ્ય ક્રિયાકાંડ કરે, પંચમહાવ્રતના વિકલ્પ હોય, અને એને ધર્મ માને, એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. એ જૈનના સાધુ પણ નથી, જૈનના આચાર્ય નથી.

મુમુક્ષુ :- જૈનધર્મમાં તો છે ને?

ઉત્તર :- જૈનધર્મમાં ક્યાં રહ્યા? અજ્ઞાનધર્મમાં છે. આહાહા..! જૈનધર્મ તો પુણ્ય-પાપના રાગથી રહિત, સ્વભાવને આશ્રયે પ્રગટતી શુદ્ધ પરિણતિ, એ જૈનધર્મ છે. જૈનધર્મ કાંઈ આત્માની પરિણતિથી દૂર નથી. આહાહા..! એ પોતે શુદ્ધ પરિણતિ એ જૈનશાસન છે. આહાહા..! ૧૫મી ગાથામાં આવ્યું ને? આત્મા પરમ આનંદનું ધામ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન, એમાંથી પ્રગટેલી શુદ્ધ અને વીતરાગી દશા, એ વંદે અને એને જૈનશાસન કહેવામાં આવે છે. એવું જૈનશાસનનું પરિણમન અમારે વંદનીય છે એમ કહે છે. ભારે આમાં. બહારમાં તો કાંઈ સૂઝ પડે એવું ન મળે. આ બધું કરતા હોય એને તો કાંઈ નામ પણ ન મળે.

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- શું કરે? ભગવાન! આ તો માટી-જડ છે. એનું હાલવું-ચાલવું થાય એ તો જડને લઈને છે. બોલવું થાય એ જડને લઈને છે. એ કાંઈ તારું નથી. વિકલ્પ ઊઠે, આને દયા પાળું, વ્રત પાળું એ બધો રાગ છે. એ કાંઈ ધર્મ નથી, એ કાંઈ જૈનશાસન નથી. આહાહા..! આ 'ચંદ્રકીર્તિ' પોતાના ગુરુને યાદ કરીને એનું પરિણમન જાણી લીધું? એય...! આહાહા..! છન્નસ્થ-છન્નસ્થના પરિણમનને જાણે?

મુમુક્ષુ :- આ કાળમાં ...

ઉત્તર :- આ કાળમાં જાણે. અહીં કોની વાત આવી? આ પંચમકાળની તો વાત છે. પંચમકાળના મુનિ છે અને પંચમકાળના ગુરુને વંદન કરે છે. આહાહા..!

ગાથા-૭૪

રયણત્તયસંજુતા જિણકહિયપયત્થદેસયા સૂરા ।
ગિવ્કંખભાવસહિયા ઉવજ્ઞાયા ઈરિસા હોંતિ ॥૭૪ ॥

રત્નત્રયસંયુક્તાઃ જિનકથિતપદાર્થદેશકાઃ શૂરાઃ ।
નિઃકાંક્ષાભાવસહિતાઃ ઉપાધ્યાયા ઈદ્દશા ભવન્તિ ॥૭૪ ॥

અધ્યાપકાભિધાનપરમગુરુસ્વરૂપાખ્યાનમેતદ્ ।

અવિચલિતાખંડાદ્વૈતપરમચિદ્રૂપશ્રદ્ધાનપરિજ્ઞાનાનુષ્ઠાનશુદ્ધનિશ્ચયસ્વભાવરત્નત્રયસંયુક્તાઃ ।
જિનેન્દવદનારવિદવિનિર્ગતજીવાદિસમસ્તપદાર્થસાર્થોપદેશશૂરાઃ । નિખિલપરિગ્રહપરિત્યાગ-
લક્ષણનિરંજનિજપરમાત્મતત્ત્વભાવનોત્પન્નપરમવીતરાગસુખામૃતપાનોન્મુખાસ્તત એવ
નિષ્કાંક્ષાભાવનાસનાથાઃ । એવંભૂતલક્ષણલક્ષિતાસ્તે જૈનાનામુપાધ્યાયા ઈતિ ।

રત્નત્રયે સંયુક્ત ને નિઃકાંક્ષભાવથી યુક્ત છે,
જિનવરકથિત અર્થોપદેશે શૂર શ્રી ઉવજ્ઞાય છે. ૭૪.

અન્વયાર્થ :- [રત્નત્રયસંયુક્તાઃ] રત્નત્રયથી સંયુક્ત, [શૂરાઃ જિનકથિતપદાર્થદેશકાઃ]
જિનકથિત પદાર્થોના શૂરવીર ઉપદેશક અને, [નિઃકાંક્ષાભાવસહિતાઃ] નિઃકાંક્ષભાવ સહિત;
[ઈદ્દશાઃ] આવા, [ઉપાધ્યાયાઃ] ઉપાધ્યાયો [ભવન્તિ] હોય છે.

ટીકા :- આ, અધ્યાપક (અર્થાત્ ઉપાધ્યાય) નામના પરમગુરુના સ્વરૂપનું કથન છે.

[ઉપાધ્યાયો કેવા હોય છે?] (૧) અવિચલિત અખંડ અદ્વૈત પરમ ચિદ્રૂપનાં શ્રદ્ધાન,
જ્ઞાન અને 'અનુષ્ઠાનરૂપ શુદ્ધ નિશ્ચય-સ્વભાવરત્નત્રયવાળા; (૨) જિનેન્દ્રના મુખારવિદથી
નીકળેલા જીવાદિ સમસ્ત પદાર્થસમૂહને ઉપદેશવામાં શૂરવીર; (૩) સમસ્ત પરિગ્રહના
પરિત્યાગસ્વરૂપ જે નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વ તેની ભાવનાથી ઉત્પન્ન થતા પરમ વીતરાગ
સુખામૃતના પાનમાં સન્મુખ હોવાથી જ નિષ્કાંક્ષભાવના સહિત;—આવાં લક્ષણથી લક્ષિત, તે
જૈનોના ઉપાધ્યાયો હોય છે.

૧ અનુષ્ઠાન = આચરણ; ચારિત્ર; વિધાન; અમલમાં મૂકવું તે.

ગાથા-૭૪ ઉપર પ્રવચન

હવે ઉપાધ્યાય. જૈનના ઉપાધ્યાય કેવા હોય? હામો લોએ સવ્વ ઉવઝાયાણં. હામો ઉવઝાયાણં પણ એનું હામો લોએ સવ્વ ઉવઝાયાણં એમ કર્યું. પહેલું પદ છે એ બધામાં નાખવું. હામો લોએ સવ્વ સાહુણં છે ને? એ બધામાં નાખવાનું. હામો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં, હામો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં, હામો લોએ સવ્વ આઠરિયાણં, હામો લોએ સવ્વ ઉવઝાયાણં. હામો લોએ સવ્વ સાહુણં. છેલ્લું પદ બધાને લાગુ પડે છે.

હવે ઉપાધ્યાયની વ્યાખ્યા. આહાહા..!

રયણત્તયસંજુત્તા જિણકહિયપયત્થદેસયા સૂરા ।

ણિક્કંખભાવસહિયા ઉવજ્ઞાયા ઇરિસા હોંતિ ।।૭૪ ।।

નીચે હરિગીત.

રત્નત્રયે સંયુક્ત ને નિઃકાંક્ષભાવથી યુક્ત છે,

જિનવરકથિત અર્થોપદેશે શૂર શ્રી ઉવઝાય છે. ૭૪.

આહાહા..!

‘આ, અધ્યાપક (અર્થાત્ ઉપાધ્યાય) નામના પરમગુરુના સ્વરૂપનું કથન છે.’ જૈનના ‘[ઉપાધ્યાયો કેવા હોય છે?] (૧) અવિચલિત અખંડ અદ્વૈત પરમ ચિદ્રૂપના શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન અને અનુષ્ઠાનરૂપ શુદ્ધ નિશ્ચયસ્વભાવરત્નત્રયવાળા;...’ હોય. આહાહા..! કહે છે, કે ભગવાનઆત્મા અંદર ત્રિકાળ અવિચળ છે. દ્રવ્ય અખંડ છે, અદ્વૈત છે. ગુણ-ગુણીનો ભેદ પણ નથી. પરમ ચિદ્રૂપ, ત્રિકાળી જ્ઞાનરૂપ એવું આત્મસ્વરૂપ, એનું શ્રદ્ધાન. એની શ્રદ્ધા. એ સમકિત છે. નવતત્ત્વની શ્રદ્ધા કે દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા એ સમકિત નહિ. એ તો વિકલ્પ છે, રાગ છે.

પરમ ચિદ્રૂપ ‘અવિચલિત અખંડ અદ્વૈત પરમ ચિદ્રૂપ...’ જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણ, એની શ્રદ્ધા એટલે એની સન્મુખ થઈને નિર્વિકલ્પ પ્રતીત કરવી, એનું નામ સમકિત. આહાહા..! અને ‘અવિચલિત અખંડ અદ્વૈત પરમ ચિદ્રૂપનું શ્રદ્ધાન, જ્ઞાન...’ નિષ્કાંક્ષભાવ નાખ્યો, જોયું? એટલે એમાં શું હેતુ છે? કે એ પ્રરૂપણા કરે છે, એમાંથી આ મારા શિષ્યો થશે, મને માનશે એવી કાંક્ષા હોતી નથી. નિષ્કાંક્ષભાવ તેથી નાખ્યો છે. સ્વાધ્યાય છે ને? આમ ભણાવે છે ને? અને એથી તો આટલા અમારી પાસે ભણે તો આટલા તો અમને માનતા થશે, આટલા તો મારા શિષ્યો થયા. એ જૈનદર્શનમાં એવી કાંક્ષા હોતી નથી. કહો, સમજાણું કાંઈ? એ બધું વજન અહીં છે.

આવા ‘નિશ્ચય-સ્વભાવરત્નત્રયવાળા;...’ ભાષા જુઓ! વ્યવહારની ના પાડી. વ્યવહારરત્નત્રય

નહિ. નિશ્ચય સ્વભાવરત્નત્રય. આહાહા...! ત્રિકાળ ચૈતન્યબિંબ પ્રભુ, પરમ સ્વભાવભાવ, એની શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને અનુષ્ઠાન. સ્વરૂપમાં રમણતા એ અનુષ્ઠાન. એવા આત્માના સ્વરૂપમાં રમવું એ ચારિત્ર, એ વિધાન, એ એણે અમલમાં મૂક્યું એ વિધાન. એ અનુષ્ઠાન કહીએ. આહાહા...! પરમ ચિદ્રૂપ અખંડ અભેદ, એની અંતર શ્રદ્ધા, એનું જ્ઞાન. એનું જ્ઞાન એ જ્ઞાન. શાસ્ત્રના ભણતરના જ્ઞાન એ જ્ઞાન નહિ. અહીં તો શાસ્ત્રનું થોડું મોઢે આવડ્યું અને કહેવા માંડે એટલે થઈ રહ્યું. હવે તમે દીક્ષા-બીક્ષા લ્યો તો અમારી પાસેથી લેજો. અમે તમને શીખવશું. વાડાબંધી થઈ જાય. દીક્ષા લેવી તો અહીં લેવી. કહે છે, કે એવો માર્ગ વીતરાગમાર્ગ હોઈ શકે નહિ. આહાહા...!

જેને કાંક્ષા નથી, ઇચ્છા જ નથી. આ પ્રરૂપણા કહીએ છીએ, સમજાવીએ છીએ. એ તો નિશ્ચય રત્નત્રયસ્વભાવવાળા છે. જોયું? અહીં સ્વભાવરત્નત્રય કીધું. ઓલું વિભાવરત્નત્રય થયું. વ્યવહાર સમકિત, વ્યવહાર જ્ઞાન એ વિભાવ છે, રાગ છે. એવા ‘શુદ્ધ નિશ્ચય-સ્વભાવરત્નત્રયવાળા: (૨) જિનેન્દ્રના મુખારવિદથી નીકળેલા...’ જુઓ! કોઈએ કલ્પીને શાસ્ત્રો કે સૂત્રો બાંધ્યા એ નહિ. આહાહા...! જિનેન્દ્રના મુખરૂપી અરવિદ-કમળ ‘નીકળેલા જીવાદિ સમસ્ત પદાર્થસમૂહને...’ જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ. નવતત્ત્વ. ‘જીવાદિ સમસ્ત પદાર્થસમૂહને ઉપદેશવામાં શૂરવીર:...’ છતાં કાંક્ષા નહિ.

આ ‘ગિવકંઠખભાવસહિયા’ એમ શબ્દ છે ને? નિ:કાંક્ષભાવના સહિત છે. એમ. આહાહા...! કે આટલું આપણે કહીએ, બોલતા આવડ્યું, શિખવાડ્યું એટલે આપણા આટલા માનનારા થશે. આપણો પક્ષ તો કરશે. એવી કાંક્ષા ધર્માત્માને હોતી નથી એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? એવો માર્ગ વીતરાગનો ભાખ્યો શ્રી ભગવાન. અરે...! દુનિયાને સાંભળવા ન મળે. અને એનાથી ઊલટો માર્ગ સાંભળવા મળે અને માને, અરે...રે...! જિંદગી ચાલી જાય છે. બહારમાં કોઈ શરણ નથી. શરણ તો ભગવાનઆત્મા પોતાનું સ્વરૂપ. એ શરણ છે. એને આશ્રયે પ્રગટેલું સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ સ્વભાવરત્નત્રય, એવા પ્રગટેલા સ્વભાવરત્નત્રયવાળા અને ભગવાનના મુખમાંથી નીકળેલા નવ પદાર્થ, એ ઉપદેશમાં શૂરવીર. પણ આવા હોય એ. ભાઈ! આવા નિશ્ચય સ્વભાવરત્નત્રય નથી અને ઉપદેશવામાં સમર્થ છે એમ નહિ. ... આહાહા...! એથી પહેલા એ છાપ્યું છે. અહો...! પાઠ છે ને? ‘રયણત્તયસંજુતા’ પછી ‘જિગકહિયપયત્થદેસયા’ પછી લીધું છે. આહાહા...!

શુદ્ધ નિશ્ચય-સ્વભાવરત્નત્રયવાળા, એવા ઉપાધ્યાય ‘જિનેન્દ્રના મુખારવિદથી નીકળેલા જીવાદિ સમસ્ત પદાર્થસમૂહને ઉપદેશવામાં શૂરવીર:...’ ઉપદેશ તો વાણીને કારણે વાણી છે પણ જ્ઞાનના ક્ષયોપશમમાં એટલી અંદર શૂરવીરતા છે એમ કહે છે. જ્ઞાનનો એટલો ક્ષયોપશમ છે, કે .. ભગવાને કહેલા પદાર્થને સમજાવવામાં સમર્થ છે એમ. ભાષા તો ભાષાને કારણે છે. પણ અંદરના જ્ઞાનના ક્ષયોપશમમાં એવી દશા છે. આ રીતે સમજાવે છે. એ

સ્વભાવરત્નત્રયવાળા હોય તે.

‘સમસ્ત પરિગ્રહના પરિત્યાગસ્વરૂપ જે નિરંજન નિજ પરમાત્મતત્ત્વ તેની ભાવનાથી ઉત્પન્ન તથા પરમ વીતરાગ સુખામૃતના પાનમાં સન્મુખ હોવાથી...’ લ્યો. એ નિઃકાંક્ષ કેમ છે? આહાહા...! તેઓ ‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ પાછું. ભગવાનનું તત્ત્વ નહિ. નિજ પરમતત્ત્વ, એની ભાવના. જુઓ! આ ભાવના આવી. ધ્રુવ આનંદ પ્રભુ, એમાં એકાગ્રતા, એ જ ભાવના. કલ્પના એમ કહે કે આ પુણ્ય કરવું, આ કરવું એમ નહિ. નિજ પરમાત્મ તત્ત્વ નિરંજન. જેમાં પરનો બિલકુલ અભાવ. ‘તેની ભાવનાથી ઉત્પન્ન...’ એવો આનંદસ્વરૂપ ભગવાન ધ્રુવ પોતે નિજ, એની એકાગ્રતાથી ‘ઉત્પન્ન થતા પરમ વીતરાગ સુખામૃતના પાનમાં સન્મુખ...’ છે એ તો. ઓહોહો...!

પરમ વીતરાગ સુખરૂપી અમૃત. પરમવીતરાગી સુખરૂપી અમૃત, એના નિર્વિકલ્પ પીણામાં સન્મુખ છે એ તો. અતીન્દ્રિય આનંદને અનુભવવામાં, પીવામાં સન્મુખ છે. એથી એને કાંક્ષા હોતી નથી. એમ કહે છે. વાતું ભારે, ભાઈ! એમાં કલાકમાં એવું આવ્યું, કે ભગવાનની ભક્તિ કરજો, પૂજા કરજો, દયા કરજો, વ્રત કરજો એવું તો આવ્યું નહિ આમાં. આ વસ્તુ છે એને શ્રદ્ધા-જ્ઞાન થયા, અને એમાં સ્થિરતા થાય એને .. શુભ વિકલ્પ આવે પણ એની અહીં વાત નથી.

‘પરમ વીતરાગ સુખામૃતના પાનમાં...’ આહાહા...! સંતો, ઉપાધ્યાય નિર્વિકલ્પ આનંદના રસના પીણામાં તત્પર છે. ત્યાં સન્મુખ છે. ઇચ્છાથી તો વિમુખ છે. આહાહા...! અહીં તો જ્યાં થોડું બોલતા આવડે, કહેતા આવડે, ત્યાં પોતે ઉપાધ્યાયનું પદ લઈ લે. ઉપાધ્યાયને ઠેકાણું લઈ લે. એમ નથી, ભાઈ! બાપા! વસ્તુ જુદી છે આ. આ તો વીતરાગમાર્ગ છે. અંતર વીતરાગતા... આહાહા...! નિશ્ચય દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર સ્વભાવરત્નત્રય અને ભગવાનના કહેલા પદાર્થોમાં શૂરવીર અને પોતે નિજ પરમાત્મતત્ત્વ, શુદ્ધ ભગવાન ત્રિકાળી ધ્રુવ, એમાં એકાગ્રતા એ પર્યાય છે. નિજપરમાત્મ તત્ત્વ એ તો ત્રિકાળી ધ્રુવ, એની ભાવના એ પર્યાય. એમાં એકાગ્ર થતાં, એકાગ્રતાથી ઉત્પન્ન થતાં પાછું. એમ. પરમ વીતરાગ સુખામૃત. સુખરૂપી અમૃત અંતરથી પ્રગટ્યું. મુનિઓની આ દશા હોય એને મુનિ કહેવામાં આવે છે.

‘પરમ વીતરાગ સુખામૃતના પાનમાં...’ સુખરૂપી અમૃતના પીણામાં ‘સન્મુખ હોવાથી...’ એ તો આનંદના પીણામાં સન્મુખ છે. ‘હોવાથી જ...’ આ કારણે ‘નિષ્કાંક્ષભાવના સહિત;...’ લ્યો. નિષ્કાંક્ષભાવના સહિત. નિષ્કાંક્ષભાવ કલ્પો છે ને? ઇચ્છા વિનાની ભાવના સહિત છે. એમાં એને ઇચ્છા હોતી નથી. આહાહા...! આવો ઉપદેશ કરીએ, મોટી સભા ભરાય, આપણા માર્ગમાં નામ નીકળે. અરે...! ભગવાન! નામ ક્યાં? નામ હતું ક્યાં? અંતર આનંદના પીણામાં ‘સન્મુખ હોવાથી જ નિષ્કાંક્ષભાવના સહિત;—આવાં લક્ષણથી લક્ષિત, તે જૈનોના ઉપાધ્યાયો હોય છે.’ વીતરાગમાર્ગમાં જૈનમાં.. અન્યમાં તો કોઈ છે નહિ. પરમેશ્વર સર્વજ્ઞ વીતરાગ

સિવાય બીજે તો ક્યાંય છે જ નહિ. પણ જૈનોમાં પણ આવા ઉપાધ્યાયો હોય છે. એનો શ્લોક કહેશે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)